

Засновник:

Науково-дослідний центр
індустріальних проблем
розвитку НАН України

**Журнал внесено
до Переліку наукових фахових видань
в Україні в галузі економічних наук**
(Наказ МОН України № 820 від 11.07.2016 р.)

Виходить 1 раз на квартал
Видається з III кварталу 2009 р.
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 15196-3768Р від 30.04.2009 р.

РЕДАКЦІЯ:

Головний редактор:
доктор економічних наук, професор,
член-кор. НАН України
Кизим М. О.

Випускаючий редактор:
доктор економічних наук, професор
Хаустова В. Є.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Благує І. С., доктор економічних наук, професор
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Бублик М. І., доктор економічних наук, кандидат
фізико-математичних наук, професор (м. Львів,
Україна)

Гечбаія Б. Н., доктор економічних наук,
професор (м. Батумі, Грузія)

Губарева І. О., доктор економічних наук,
професор (м. Харків, Україна)

Дмитришин Л. І., доктор економічних наук,
професор (м. Івано-Франківськ, Україна)

Іванов Ю. Б., доктор економічних наук, професор
(м. Харків, Україна)

Іляш О. І., доктор економічних наук, професор
(м. Київ, Україна)

Кіреєва О. Ф., доктор економічних наук,
професор (м. Мінськ, Республіка Білорусь)

Лепейко Т. І., доктор економічних наук, професор
(м. Харків, Україна)

Матюшенко І. Ю., доктор економічних наук,
професор (м. Харків, Україна)

Раєвська О. В., доктор економічних наук,
професор (м. Харків, Україна)

Савіна Н. Б., доктор економічних наук, професор
(м. Рівне, Україна)

Смальськіс В., доктор наук (менеджмент),
професор (м. Вільнюс, Литва)

Філіп С., доктор філософії, асоц. професор
(м. Братислава, Словаччина)

Видавець: ФОП Лібуркіна Л. М.

*Журнал реферується у загальнодержавній
реферативній базі даних «Україніка наукова»
та в українському реферативному журналі
«Джерело»*

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ • THE PROBLEMS OF ECONOMY
№ 2 (52) '2022

Журнал «ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» представлено у наукометричних
базах даних, репозиторіях та пошукових системах:

- Ulrichsweb Global Serials Directory (США)
- Research Papers in Economics (США)
- Index Copernicus (Польща)
- Directory of Open Access Journals
- EBSCOhost (США)
- Academic Journals Database (Швейцарія)
- Advanced Science Index (Німеччина)
- Open Academic Journals Index (США)
- BASE (Німеччина)
- WorldCat (Ірландія)
- Library Hub Discover (Велика Британія)
- J-Gate (Індія)
- Академія Google (США)
- ProQuest (США)
- Research Bible (Японія)
- Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (Україна)

На підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року
№ 1643 (Додаток 4) журнал включено до категорії «Б»

ЗМІСТ

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Грицуленко С. І.

Аналіз тенденцій технологічного розвитку країн світу в контексті
патентної статистики 4

Гур'янова Л. С., Гавкалова Н. Л., Лола Ю. Ю.,

Прокопович С. В., Михайленко Д. Г.
Соціально-економічний і політичний рівень розвитку
країн з огляду на диджиталізацію державного управління 13

Корнівська В. О.

Українська воєнна криза як частина глибинного світового
трансформаційного процесу: фінансові механізми стабілізації
та відновлення 22

Панова І. О., Жеваго О. К.

Історико-теоретичні аспекти дослідження формування зовнішньої
політики Ісламської Республіки Іран 32

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Дмитришин Л. І., Романчукевич М. Й.

Ринок праці в Україні: поточна ситуація та перспектива розвитку 39

Кизим М. О., Хаустова В. Є., Шликова В. О.

Війна в Україні: аналіз передумов, уроки протистояння
і висновки на майбутнє 47

Матійчук Л. П.
Особливості системного забезпечення безпеки
газового ринку України 58

Семенча І. Є., Ковальов М. С.
Макроекономічний аналіз ефективності регулювання
економіки України: ретроспектива та сучасний
фінансово-економічний стан 66

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Головня О. М., Потапов В. П.
Транскордонне співробітництво сільських територій
у контексті конвергенційно-інтеграційних процесів 76

Кизим М. О., Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В.
Чинники просторового розвитку територіальних громад
у системі публічного управління територіями 83

**Кондратенко Н. О., Чечетова Н. Ф.,
Оболенцева Л. В., Красноносова О. М.**
Теоретико-методичні основи стратегічного планування
розвитку регіонів України 93

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

**Богдан Н. М., Писаревський І. М.,
Сегеда І. В., Колонтаєвський О. П.**
Управління інформаційним забезпеченням підприємств
туристського та готельного бізнесу 100

Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І.
Науково-методичні засади оцінки ефективності
процесу управління інформаційною безпекою
підприємств малого та середнього бізнесу:
кібербезпека та інтелектуальна власність 108

Титикало В. С.
Інтегрований підхід до формування ефективного
просторово-процесного управління економічним
потенціалом в умовах неотехнологічного відтворення 117

Йилдирим О., Іляш О. І., Хаустова В. Є., Арзу Ч.
Вплив емоційного інтелекту та навантаження,
пов'язаного з роботою, на фактори організаційної
поведінки працівників 124

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Віленчук О. М., Дема Д. І., Куровська Н. О.
Сучасні підходи до пруденційного регулювання
на страховому ринку України 132

Дорошенко Н. О., Кравченко С. С.
Національний банк України та його роль у реалізації
грошово-кредитної політики у воєнний час 140

Мельник В. М., Руденко В. В.
Вплив фіскального механізму на інвестиційний розвиток
суб'єктів господарювання у країнах ЄС і в Україні 145

Стойко О. Я., Шубенко І. А.
Оцінка фінансових показників діяльності
територіальних громад України 163

Ханін І. Г., Сопін Є. О.
Загальні тенденції розвитку ринку електронних
платіжних послуг і проблематика забезпечення
економічної ефективності їх надання 175

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА ТА ДЕМОГРАФІЯ

Перебудова Т. В.
Наслідки війни в Україні для національного ринку праці
та напрямки підтримки зайнятості 184

CONTENTS

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL RELATIONS

Grytsulenko S. I.
Analyzing the Tendencies in the Technological
Development of the Countries of the World
in the Context of Patent Statistics 4

**Guryanova L. S., Gavkalova N. L., Lola Y. Y.,
Prokopovych S. V., Mykhailenko D. H.**
The Socioeconomic and Political Level of Development
Administration 13

Kornivska V. O.
The Russian-Ukrainian War Crisis as Part of the Profound
Global Transformation Process: The Financial Mechanisms
for Stabilization and Recovery 22

Panova I. O., Zhevaho O. K.
The Historical and Theoretical Aspects
of the Study of the Formation
of Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 32

ECONOMICS AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Dmytryshyn L. I., Romanchukovych M. Y.
Labor Market in Ukraine: Current Situation
and Development Prospect 39

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 61022, Харків,
пров. Інженерний, 1а, Бібл. корп., к. 224
Тел.: (057) 702-05-25, e-mail: pe.ua.kh@gmail.com

АДРЕСА ВИГОТІВНИКА:

Україна, 61002, Харків,
вул. Маршала Бажанова, 28,
ФОП Рубашкін Д. Ю.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
НДЦ ІПР НАН України № № 6 від 18.05.2022 р.
Здано в набір 18.05.2022 р.
Підписано до друку 20.05.2022 р.
Формат 60 x 84/8.
Друк цифровий.
Ум. друк. аркушів 22,2. Обл.-вид. 27,9.
Надруковано у ФОП Рубашкін Д. Ю.
Замовлення № . Наклад 100 прим.

© Проблеми економіки

Kyzym M. O., Khaustova V. Y., Shlykova V. O. War in Ukraine: Analysis of the Prerequisites, Lessons of the Infighting, and Conclusions for the Future	47
Matichuk L. P. Features of the Security System of the Gas Market in Ukraine.....	58
Semencha I. Y., Kovalov M. S. Macroeconomic Analysis of the Efficiency of Regulation of the Ukrainian Economy: The Retrospective and the Present Financial-Economic Situation	66
REGIONAL ECONOMY	
Holovnia O. M., Potapov V. P. The Cross-Border Cooperation of Rural Areas in the Context of Convergence-Integration Processes	76
Kyzym M. O., Semyhulina I. B., Yaroshenko I. V. The Factors of Spatial Development of Territorial Communities in the System of Public Management of Territories.....	83
Kondratenko N. O., Chechetova N. F., Obolentseva L. V., Krasnonosova O. M. The Theoretical and Methodological Bases of Strategic Planning for the Development of Ukrainian Regions	93
ECONOMICS AND ENTERPRISE MANAGEMENT	
Bogdan N. M., Pysarevskyi I. M., Segeda I. V., Kolontaievskyi O. P. Management of Information Provision of Tourism and Hotel Business Enterprises	100
Bondar-Pidhurska O. V., Khomenko I. I. Scientific and Methodological Principles of Assessing the Efficiency of the Information Security Process Management of Small and Medium-Sized Businesses: Cybersecurity and Intellectual Property	108
Tytykalo V. S. The Integrated Approach to the Formation of Efficient Spatial and Process Management of Economic Potential in the Conditions of Neotechnological Reproduction.....	117
Yildirim O., Ilyash O. I., Khaustova V. Y., Celiksular A. The Effect of Emotional Intelligence and Work-related Strain on the Employee's Organizational Behavior Factors	124
FINANCE AND BANKING	
Vilenchuk O. M., Dema D. I., Kurovska N. O. Modern Approaches to Prudential Regulation in the Insurance Market of Ukraine.....	132
Doroshenko N. O., Kravchenko S. S. NBU and Its Role in the Implementation of Monetary and Credit Policy in Wartime	140
Melnyk V. M., Rudenko V. V. The Influence of the Fiscal Mechanism on the Investment Development of Economic Entities in the EU Countries and in Ukraine	145
Stoiko O. Y., Shubenko I. A. Assessing the Financial Indicators of Activities of Territorial Communities of Ukraine.....	163
Khanin I. H., Sopin Y. O. General Tendencies in the Development of the Electronic Payment Services Market and the Problems of Ensuring the Economic Efficiency of Their Provision	175
SOCIAL ECONOMY, POLITICS AND DEMOGRAPHY	
Perehudova T. V. Consequences of the War in Ukraine for the National Labor Market, Directions of Employment Support.....	184

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ КОНВЕРГЕНЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

©2022 ГОЛОВНЯ О. М., ПОТАПОВ В. П.

УДК 327 (477) : 332. 1
JEL Classification: F15; Q17; R58

Головня О. М., Потапов В. П.

Транскордонне співробітництво сільських територій у контексті конвергенційно-інтеграційних процесів

У статті розкрито значення транскордонного співробітництва українських сільських територій у контексті конвергенційно-інтеграційних процесів в Україні в умовах європейського вектора розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Проаналізовано нормативно-правову базу й особливості такої співпраці на прикладі Закарпатської області. Запропоновано засоби підвищення ефективності співпраці з метою поглиблення і розвитку транскордонних економічних зв'язків. Сучасні європейські країни перебувають у стані постійних інтеграційних змін через глобалізацію та велику взаємозалежність, особливо в економічному сенсі. Таким чином, транскордонне співробітництво є важливою складовою процесів конвергенції, яка значною мірою формує порядок денний європейської інтеграції нашої країни. Україна має значний потенціал в аграрному секторі, співпраця з європейськими сусідами в сільській місцевості та сільськогосподарських районах заслуговує на увагу та детального вивчення. Крім того, відбувається формування якісно нової транскордонної зони з державами – членами Європейського Союзу. Тому вважається доцільним дослідити процеси взаємопроникнення та інтеграції українських прикордонних сільських територій. Останнім часом Україна поширює та реалізує ініціативи та проекти, спрямовані на зміцнення відносин України із сусідніми країнами, зокрема з Європейським Союзом. Для сприяння такій співпраці на прикордонних територіях розпочато формування відповідної інфраструктури, що є важливим елементом для успішної реалізації запланованих проектів. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає широкий спектр можливостей для модернізації регіональної політики, здійснення транскордонного співробітництва та розвитку сільських територій. Водночас інтеграція та конвергенція прикордонних сільських територій є запорукою зміцнення торговельних, економічних та інших відносин між країнами.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, сільські території, конвергенція, інтеграція, Україна, Європейський Союз.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-76-82>

Табл.: 1. **Бібл.:** 14.

Головня Олена Михайлівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: ellens@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8396-4846>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1929039/olena-golovnia/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210414324>

Потапов Віталій Петрович – аспірант кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: luckyaugustinus@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5400-2031>

UDC 327 (477) : 332. 1
JEL Classification: F15; Q17; R58

Holovnia O. M., Potapov V. P. The Cross-Border Cooperation of Rural Areas in the Context of Convergence-Integration Processes

The article discloses the importance of cross-border cooperation of Ukrainian rural areas in the context of convergence-integration processes in Ukraine in the context of the European vector of development of foreign economic relations. The regulatory framework and peculiarities of such cooperation are analyzed on the example of Zakarpatska Oblast. The means of increasing the efficiency of cooperation in order to deepen and develop the cross-border economic ties are proposed. Modern European countries are in a state of constant integration changes due to globalization and great interdependence, especially in the economic sense. Thus, cross-border cooperation is an important component of convergence processes, which largely shapes the agenda of European integration of our country. Ukraine has significant potential in the agricultural sector, cooperation with European neighbors in rural areas and agricultural districts deserves attention and a detailed study. In addition, a qualitatively new cross-border zone with the Member States of the European Union is being formed. Therefore, it is considered expedient to research the processes of interpenetration and integration of Ukrainian rural areas next to the State border. Recently, Ukraine has been distributing and

implementing initiatives and projects aimed at strengthening Ukraine's relations with neighboring countries, in particular with the European Union. To promote such cooperation in the border areas, the formation of appropriate infrastructure has begun, which is an important element for the successful implementation of the planned projects. The Association Agreement between Ukraine and the European Union provides for a wide range of opportunities for the modernization of regional policy, the implementation of cross-border cooperation and the development of rural areas. At the same time, the integration and convergence of border rural areas is the key to strengthening trade, economic and other relations between the countries.

Keywords: cross-border cooperation, rural areas, convergence, integration, Ukraine, the European Union.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 14.

Holovnia Olena M. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management of Foreign Economic Activity, Hotel and Restaurant Business and Tourism, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: ellens@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8396-4846>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1929039/olena-golovnia/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210414324>

Potapov Vitalii P. – Postgraduate Student of the Department of Management of Foreign Economic Activity, Hotel and Restaurant Business and Tourism, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: luckyaugustinus@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5400-2031>

Вступ. Незважаючи на державне втручання, тенденції щодо бідності в сільській місцевості та низької продуктивності сільського господарства за останні десятиліття значно не покращилися. У багатьох країнах з'являється все більше доказів руху до альтернативних інституційних підходів, які визнають численні шляхи виходу з бідності в сільській місцевості. Загальним завданням є втілення цих принципів у практичні економічні й організаційні заходи у сфері виробничої діяльності як на національному, так і на місцевому рівнях.

Сучасні європейські держави знаходяться у стані постійних інтеграційних змін, що зумовлено глобалізацією та великою взаємозалежністю, особливо в економічному сенсі. Так, транскордонне співробітництво є вагомим складовою конвергенційних процесів, що значною мірою формує порядок денний європейської інтеграції нашої держави.

Актуальність досліджуваного питання доводиться тим, що Україна має серйозний потенціал у сільськогосподарській галузі, вартим уваги та детального вивчення є співробітництво з європейськими сусідами в рамках сільських територій та аграрних регіонів. Крім того, спостерігається формування якісно нового транскордонного простору з країнами – членами Європейського Союзу. Тому вважається за доцільне вивчити процеси взаємопроникнення та інтеграційні взаємозв'язки українських прикордонних сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів транскордонного співробітництва здійснювали такі вітчизняні теоретики та практики, як: Височанська М. [2], Дубовіч І. [5], Зибарева О. [6], Павлік І. [8], Романенко Є. [11].

Проте бракує досліджень, пов'язаних з транскордонним співробітництвом саме сільських територій. Тому метою статті є дослідження особливостей транскордонного співробітництва сільських територій Закарпатської області в контексті конвергенційно-інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільських територій є багатовимірною системою,

яка швидко зазнає структурних перетворень під впливом багатьох факторів. Сільське господарство, своєю чергою, більше не обмежується системою виробництва товарів. Тому сільськогосподарський сектор сьогодні охоплює поствиробничу діяльність, як-от ринки та ланцюги створення вартості в цілісній агропродовольчій системі. Водночас у центрі уваги сільських територій має бути добробут фермерів, підвищення стійкості вразливих спільнот, омолодження природних ресурсів, подолання змін клімату.

Ситуація в соціальній сфері села залишається складною. Найгострішими проблемами на селі є безробіття, бідність і трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл. Обезлюднення сільських територій призводить до негативного ефекту не лише для сільськогосподарської галузі, а й для національної економіки та суспільного розвитку взагалі. Тому невідкладною проблемою слід вважати збереження людності сіл шляхом розширення сфери зайнятості, забезпечення нормальної життєдіяльності сільської поселенської мережі й умов відтворення сільського населення. Українське село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, самою природою даровані чудові ландшафти, які до того ж часто наділені рекреаційними ресурсами. Водночас гострою проблемою для багатьох сіл є брак робочих місць, зростаючий надлишок робочої сили, вивільнюваної з сільськогосподарського виробництва [3, с. 32].

Питання розвитку сільських територій регулюються переважно положеннями Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» (статті 403–406), яка міститься в розділі V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС «Економічне та галузеве співробітництво». Сторони розглядають питання розвитку сільських територій у тісному зв'язку з такими питаннями економічного характеру, як процес, що супроводжує розвиток сільськогосподарського виробництва чи є його наслідком.

Стаття 404 містить перелік із десяти напрямів, за якими Сторони здійснюють співпрацю у сфері сільського

господарства та розвитку сільських територій. Більша частина з них визначають загальний інструментарій здійснення співпраці:

- сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій (пункт «а»);
- посилення адміністративних спроможностей на центральному та місцевому рівнях щодо планування, оцінки та реалізації політики (пункт «b»);
- обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад (пункт «d»);
- поширення знань шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів (пункт «f»);
- посилення гармонізації з питань, які обговорюються в рамках міжнародних організацій (пункт «h»);
- обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій (пункт «i») [14].

Сільські прикордонні регіони України стикаються з такими проблемами, як труднощі в утриманні об'єктів (наприклад, охорони здоров'я, управління природними небезпеками та комунальних послуг) або поєднання розвитку та охорони навколишнього середовища. Транскордонне співробітництво допомагає вирішувати такі виклики, але їх невизнання вітчизняними суб'єктами та недостатній інженерний потенціал ускладнюють це.

Сучасні процеси конвергенції та інтеграції передбачають наявність успішної координації трансформаційних перетворень у сільськогосподарських прикордонних регіонах. Найбільш дієвим вважається вироблення управлінських та дорадчих заходів серед суб'єктів господарювання. Так, у Концепції щодо створення прикордонних економічних кластерів вказано, що підвищення продуктивності та якості праці в сільськогосподарському регіоні обумовлено нарощуванням виробництва, з одного боку, і консолідації зусиль взаємопов'язаних галузей – з іншого. Саме в таких умовах вбачається реальний розвиток підприємництва та інвестиційної привабливості прикордонних регіонів.

Протягом тривалого часу центральні органи державної влади були далекими від реального життя на місцях. Транскордонна діяльність перебувала поза сферою компетенції єдиного державного органу. Звичайно, деякі повноваження були в МЗС, Міністерства економіки та інших міністерств. Проте державні інституції на місцях не мали адекватних можливостей і повноважень. Разом із розробкою і впровадженням територіальної реформи з'явилась можливість покращити транскордонну співпрацю, яка була б позбавлена декларативності і носила дієвий характер [12].

Транскордонне співробітництво регулюється Законом України «Про транскордонне співробітництво» [9] та нормативно-правовою базою, покликану якомога краще використати потенціал такого формату співпраці. Проте все ще є потреба у подальшому врегулюванні механізмів та інструментарію реалізації співробітництва.

Транскордонне співробітництво є пріоритетним напрямком державної політики, а його реалізація відбувається на всіх рівнях владної вертикалі. Закон України «Про транскордонне співробітництво» встановлює, що модернізація зовнішньоекономічної діяльності нашої держави нерозривно пов'язана із транскордонною співпрацею. Згідно з Законом транскордонним співробітництвом слід вважати «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [9].

З огляду на особливості географічного розташування України, саме західні регіони відіграють основну роль у становленні та розвитку транскордонного співробітництва загалом і в сільськогосподарській галузі зокрема. Геостратегічне сусідство українських областей з державами – членами Європейського Союзу передбачає привабливі умови для співпраці. Крім того, значною мірою інтегрована регіональна економіка, лояльне ставлення місцевого населення до вказаних процесів, а також історичні особливості розвитку західноукраїнських територій активізують і сприяють розвитку прикордонних і транскордонних взаємовідносин.

Більшість прикордонних територій західних областей України тривалий час перебувають на досить низькому рівні соціально-економічного розвитку. Зокрема, характерними рисами були високий рівень тінізації ринку праці та міграції населення, широкий розвиток необлікованої торгівлі, обмежені надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, що встановлювало серйозні перешкоди як формуванню, так і розвитку потенціалу малих міст і сільських прикордонних територій.

Оскільки Закарпатська область межує з чотирма державами ЄС, вважаємо важливим проаналізувати особливості транскордонного співробітництва сільських територій цього регіону в контексті конвергенційно-інтеграційних процесів.

Регіон є малоземельним (дві третини території – гориста місцевість), зональність розміщення сільгоспутідь обумовлює значну диференціацію посівних площ у розрізі природно-економічних зон. Крім того, є проблеми, які не дозволяють повною мірою використати вдале геополітичне та гео економічне положення області в розрізі конвергенційно-інтеграційних процесів.

Сільські території, де проживає 62,9 % населення Закарпатської області, володіють значним потенціалом і в разі його раціонального використання здатні зробити вагомий внесок у вирішення ключових проблем соціально-економічного розвитку регіону. Однак значна частина сільських поселень сьогодні перебуває в економічно нестабільному стані, наслідком чого стало посилення процесів депопуляції населення, трудова міграція, згортання діяльності об'єктів соціальної сфери, високим залишається рівень бідності сільського населення. Значною проблемою для сільських територій є сировинна зорієнтованість економіки, внаслідок чого абсолютна значна частина сільсько-

го населення не бере участі в розподілі доходів від їх використання [13].

Питання транскордонного і прикордонного співробітництва для Закарпаття було завжди в пріоритеті. Направлені добросусідські зв'язки дали змогу знайти нові інструменти партнерства і програм, які охоплюють не тільки традиційні економічні, а й різні аспекти життєдіяльності громад прикордоння.

Закарпаття впроваджує програми розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва, підтримує ініціативи в соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних зв'язках між громадами та веде пошуки ефективних джерел їх фінансування задля розвитку соціальної сфери та інфраструктури прикордон-

них територій, створення умов для залучення інвестицій. В табл. 1 наведено основні Міжрегіональні угоди Закарпатської області про співробітництво з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією.

Для подолання бар'єрів інтеграції у Стратегії економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2021–2027 рр. заплановано:

- активізацію процесів взаємокоординованого просторового планування розвитку територій області на кордонах України з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією;
- маркетингове просування на локальні та зовнішні ринки екопродуктів харчування, продуктів легкої промисловості, вироблених на Закарпатті;

Таблиця 1

Міжрегіональні міжнародні угоди Закарпатської області щодо співробітництва

№ з/п	Країна, адміністративно-територіальна одиниця	Найменування угоди	Сфера співробітництва	Дата та місце підписання
1	Республіка Польща, Підкарпатське воєводство	Угода між Закарпатською обласною державною адміністрацією та Підкарпатським воєводством Республіки Польща	Транскордонне співробітництво	21.06.2002 м. Жешув Республіки Польща
2	Словацька Республіка, Кошицький самоврядний край	Угода про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки	Промисловість, сільське господарство, транспорт, торгівля; наука, техніка і освіта; культура і мистецтво; туризм і спорт; місцеве самоврядування; екологія, раціональне використання природних ресурсів та протипаводкового захисту; регіональний розвиток та транскордонне співробітництво	24.11.2006, м. Кошице, Словацька Республіка
3	Румунія, Повіт Марамуреш	Протокол намірів про співробітництво між Повітовою Радою Марамуреш та Закарпатською обласною державною адміністрацією	Економічне і соціальне співробітництво, обмін досвідом та інформацією у галузі адміністративного та земельного планування, розробка спільних проєктів, культура, освіта, захист навколишнього середовища, спорт та туризм	19.12.2007, м. Бая-Маре, Румунія
4	Угорщина, Медьє Боршод-Абауй-Земплен	Угода про співробітництво між Закарпатською обласною радою та Боршод-Абауй-Земплен медьє Угорської Республіки	Транскордонне суспільно-економічне, транспортне, логістичне, природоохоронне співробітництво, а також у галузі культури, освіти, спорту та ін.	28.09.2011, м. Ужгород, Україна
5	Австрія, Дирекція уряду землі Бургенланд	Рамкова угода між Закарпатською областю України та Землею Бургенланд Республіки Австрія про культурне та економічне співробітництво	Інформація, культура, охорона здоров'я, освіта, молодіжна політика, спорт, економіка та сфера індустрії	18.11.1997, м. Ужгород, Україна
6	Німеччина, Округ Оберфранкен	Угода про міжрегіональне партнерське співробітництво	Економічне і технологічне співробітництво, розвиток сільського і лісового господарства, наука, освіта, культура, спорт, мистецтво, охорона здоров'я, гуманітарна допомога, транспорт, громадські організації	05.09.2001 р. м. Ужгород, Україна; 12.10.2001, м. Кутценберг, Німеччина

Джерело: складено автором за [10]

- використання європейських підходів і принципів «Природа не знає кордонів» у стратегічному та просторовому плануванні і управлінні регіональним розвитком у проектах управління природокористуванням на рівнях транскордонного і між-регіонального співробітництва [13].

Варто зазначити, що вказані завдання залишаються актуальними не лише для Закарпатської області, а й для інших західноукраїнських регіонів, оскільки активізація транскордонного співробітництва в умовах європейської політики сусідства розглядається як один з пріоритетних чинників налагодження взаємовідносин ЄС з сусідніми державами та важливий аспект ліквідації інфраструктурних та бюрократичних перешкод і встановлення спільної підприємницької діяльності прикордонних регіонів. У першу чергу, це стосується малого та середнього бізнесу [4].

До ключових проблем, що не дозволяють максимально ефективно використати інструмент транскордонного співробітництва для розвитку регіону, можна віднести неефективне фінансове планування – запит на фінансування проєктів значно перевищує можливі видатки. Існує брак координації роботи різних суб'єктів, що дотичні до теми транскордонного співробітництва, здебільшого формування порядку денного організаціями-донорами та програмами міжнародної технічної допомоги, а не органами місцевої влади регіону, відсутня загальна статистична інформація про проєкти, а також не здійснюються оцінка й аналіз їх впливу на розвиток регіону. Спостерігається зосередженість регіонального партнера – Закарпатської області – переважно на проєктах транскордонної співпраці, що безпосередньо стосуються галузей культури, інфраструктури та туризму. Попри те, що ці галузі є важливими для комплексного регіонального розвитку, бракує проєктів, які б були спрямовані на стимулювання економічного зростання в регіоні [11].

Своєю чергою, в іншому регіоні, у Чернівецькій області відповідно до Концепції Державної програми розвитку транскордонного співробітництва пріоритетним визначено такий напрям транскордонного співробітництва, як розвиток транскордонних кластерів. Наприклад, Перший аграрний українсько-румунський кластер у Чернівецькій області був створений ще у 2009 р. При цьому кластерний підхід базується на:

- підвищенні інноваційного рівня виробництва;
- поліпшенні інвестиційного клімату для галузей, що входять до кластера;
- розробці механізму підтримки інноваційної діяльності підприємств регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування;
- створенні системи підготовки спеціалізованих кадрів.

Досить дієвими є транскордонні зв'язки, що формуються завдяки добровільній співпраці територіальних громад, представницьких органів та виконавчої влади, юридичних та фізичних осіб по обидва боки кордону та діють на договірних засадах задля виконання спільних проєктів і програм. Такого роду зв'язки створюються у різних галузях господарювання, в тому числі й в сільськогосподарській.

Конвергенційно-інтеграційні процеси набувають особливого значення в умовах сучасних ринкових відносин. Вони виступають рушійною силою у процесі стабілізації соціально-економічних відносин і розвитку сільськогосподарського потенціалу прикордонних областей України. До того ж вказані процеси сприяють комплексному покращенню рівня життя і захищеності населення, а також створенню умов для зростання економічної потужності регіонів.

Важливим фактором досягнення результативності процесів інтеграції та конвергенції сільськогосподарських територій є наявність осередків управління та координації вказаних процесів. Так, у Закарпатській області такі завдання досягаються на кількох рівнях:

- міжрегіональний;
- міжмуніципальний;
- державні установи;
- суб'єкти господарювання;
- недержавні організації.

На кожному з цих рівнів використовуються своєрідні форми та методи роботи, наприклад, адміністративні, правові, економічні тощо. Кожен з них має характерний інструментарій та засоби забезпечення результативності. Як правило, їх варто розглядати нерозривно один від одного, оскільки вони доповнюють один одного і є взаємопроникними.

Враховуючи відсутність потрібних капіталовкладень на створення нових робочих місць на сільських територіях, більше уваги варто приділити галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей відноситься і сільський зелений туризм. Сьогодні набуває поширення концепція «Bed & Breakfast» – проживання в сільських будинках та міні-готелях, розташованих у сільській місцевості. Розвиток цієї концепції в Закарпатті має особливе значення. Регіон забезпечений природно-рекреаційними та курортними ресурсами, адже тут виявлено і досліджено близько 360 джерел і родовищ мінеральних і термальних вод. Води мають чудові смакові якості і споживаються як лікувально-столові в санаторно-курортних закладах краю. За своїм хімічним складом вони не поступаються відомим мінеральним водам Чехії та Франції.

Регіональна політика Європейського Союзу спрямована на зміцнення економічної, соціальної та територіальної єдності та рівних можливостей розвитку простору. Згідно з Європейською комісією, територіальна згуртованість означає «забезпечення гармонійного розвитку всіх цих місць і гарантування того, що їх мешканці зможуть якнайкраще використовувати характеристики цих територій».

Політика згуртування є основною інвестиційною політикою ЄС для регіонального розвитку та включає, серед інших інструментів, мету європейського територіального співробітництва, більш відому як Interreg: цей останній надає основу для реалізації спільних дій та обміну політикою між національними, регіональними та місцевими суб'єктами з різних держав – членів ЄС. 40 % території ЄС класифікуються як транскордонні регіони.

У Європі проблема транскордонного співробітництва сільських територій також досить актуальна, якою

переймаються не лише органи державної влади, а й різні агропромислові структури.

Наприклад, консорціум Agropol з IDEA Consult, Metis GmbH та Університету Гента (м. Брюссель, Бельгія) організував три заходи з поширення інформації про роль транскордонного співробітництва у зміцненні сільської економіки по всій Європі:

1. Пов'язування сільських регіонів Європи: підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських ланцюгів вартості в сільських регіонах через транскордонне співробітництво (м. Клагенфурт, Австрія);
2. Пов'язування сільських регіонів Європи: актуальність транскордонного співробітництва для розвитку сільських районів та ланцюгів створення вартості в агропродовольчому секторі (м. Брюссель, Бельгія);
3. Поєднання сільських регіонів Європи: сільська економіка, побудована на природних екосистемах в Іспанії та Португалії (м. Форос-де-Вале Фігейра, Португалія).

На заході в Брюсселі були представлені уроки, виснені з проекту Agropol, та включали основну промову про транскордонне співробітництво в секторі агробізнесу. Представлені тематичні дослідження транскордонного співробітництва в інших секторах, а представник Європейської мережі розвитку сільських територій (ENRD) виступає з презентацією щодо актуальності співпраці для розвитку сільських територій в агропродовольчому секторі. Завершився захід презентацією експертної групи щодо факторів успіху співпраці між транскордонними сільськими регіонами, включаючи представників Європейської комісії та інших експертів з транскордонного співробітництва.

Проект Agropol був створений Європейською комісією у 2016 році з метою створення практичних ноу-хау щодо того, як зміцнити сільське господарство та харчовий сектор через транскордонне співробітництво. Для сприяння розробці спільної агропродовольчої стратегії було обрано два пілотні регіони: Каринтія (АТ) – Словенія та EUROACE (Алентежу – центр в Португалії та Естремадура в Іспанії). Консорціум допомагав місцевим зацікавленим сторонам з різних регіонів-учасників у розробці конкретних проектів співпраці в рамках їхньої стратегії, наприклад, у молочному секторі між Каринтією та Словенією та в секторі лікарських та ароматичних рослин у регіоні EUROACE.

Результати й уроки, отримані в результаті пілотної діяльності Agropol, будуть оприлюднені під час трьох заходів з поширення інформації з метою передачі їх іншим європейським регіонам, зацікавленим у транскордонній співпраці в агропродовольчих ланцюгах створення вартості. Також передбачені виїзди на місця та презентація спільно розроблених продуктів. Заходи спрямовані на всіх зацікавлених сторін у транскордонному чи міжрегіональному співробітництві в сферах сільського, харчового та лісового господарства [1].

Висновки. Останнім часом в Україні відбувається поширення та впровадження ініціатив та проектів спрямованих на посилення взаємовідносин України з сусідніми

країнами, зокрема Європейського Союзу. Для сприяння такої взаємодії на прикордонних територіях було закладено початок формування відповідної інфраструктури, яка є важливим елементом для успішної реалізації запланованих проектів.

Отже, інтеграція та конвергенція прикордонних сільських територій виступає запорукою зміцнення торговельно-економічних та інших відносин між країнами. Щоб конвергенція стала більш ефективною, необхідно зробити людей активними партнерами в процесі прийняття рішень.

Транскордонна складова – вже не просто один з пріоритетів розвитку, а й інструмент, який так чи інакше торкається всіх стратегічних аспектів розвитку Закарпатської області. Однак Стратегії розвитку області все ще бракує узгодженості з програмами транскордонного співробітництва ЄС, які діють в регіоні.

Після підписання Президентом заявки на вступ України до Європейського Союзу за спрощеною процедурою склались ще більш сприятливі можливості для поглиблення і розширення регіонального розвитку України та збагачення форм транскордонного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Linking Europe's rural regions: The relevance of cross-border cooperation for rural development and agro-food value chains. URL: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/event/linking-europe%E2%80%99s-rural-regions-relevance-cross>
2. Височанська М. Я. Еколого-економічні основи розвитку аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва. *Агроекологічний журнал*. 2021. № 2. С. 46–51.
3. Головня О. М. Економічне зростання сільського господарства як напрям забезпечення сталого соціального розвитку сільських територій. *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 30–33.
4. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>
5. Дубовіч І. А., Сенета З. Я. Сучасні еколого-економічні проблеми транскордонного співробітництва України та Європейського Союзу у сфері сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18 (1). С. 158–161.
6. Зибарева О. В., Белей С. І., Лучик С. І. Відтворювальний потенціал сільських територій Чернівецької області в умовах транскордонного співробітництва: асиметрії розвитку та шляхи їх подолання. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 3. С. 11–19.
7. Концепція створення кластерів в Україні: проект. Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164
8. Павлік І. Є. Транскордонне співробітництво України і Польщі в аграрній сфері: проблеми та перспективи. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 3. С. 62–70.
9. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>

10. Реєстр міжрегіональних угод про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/mizhregionalne-ta-transkordonne-spivrobitnistv/reyestr-mizhregionalnih-ugod-pro-torgovelnno-ekonomichne-naukovo-tehnichne-i-kulturne-spivrobitnistvo>

11. Романенко Є. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні: аналітичний звіт. Чернігів : Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 92 с.

12. Сільські території – центри економічної активності єврорегіонального співробітництва в контексті економічної безпеки України. URL: <https://pdatu.edu.ua/images/news/2019/october/21/4/roboty/silskiterytorii.pdf>

13. Стратегія економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2021–2027 рр.: Закарпатська обласна рада. 2020. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>

14. Черніков Д., Хорольський Д., Синьокий О. Регіональна політика та Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Київ, 2015. 34 с.

REFERENCES

Chernikov, D., Khorolskyi, D., and Synooskiy, O. *Rehionalna polityka ta Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS* [Regional Policy and the Association Agreement between Ukraine and the EU]. Kyiv, 2015.

“Derzhavna prohrama rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na 2021-2027 roky” [State Program for the Development of Cross-border Cooperation for 2021-2027]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>

Dubovich, I. A., and Seneta, Z. Ya. “Suchasni ekolooho-ekonomichni problemy transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu u sferi silskoho zelenoho turyzmu” [Modern Ecological and Economic Problems of Cross-border Cooperation of Ukraine and the European Union in the Field of Rural Green Tourism]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, no. 18(1) (2018): 158-161.

Holovnia, O. M. “Ekonomichne zrostantia silskoho hospodarstva yak napriam zabezpechennia staloho sotsialnoho rozvytku silskykh terytorii” [Economic Growth of Agriculture as a Direction of Ensuring Sustainable Social Development of Rural Areas]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 11 (2010): 30-33.

“Kontseptsiiia stvorennia klasteriv v Ukraini: proiekt. Departament investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti” [The Concept of Creating Clusters in Ukraine: Project. Department of Investment

and Innovation Activities]. http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164

[Legal Act of Ukraine] (2004). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>

“Linking Europe’s rural regions: The relevance of cross-border cooperation for rural development and agro-food value chains”. <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/event/linking-europe%E2%80%99s-rural-regions-relevance-cross>

Pavlik, I. Ye. “Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy i Polshchi v aharnii sferi: problemy ta perspektyvy” [Cross-border Cooperation of Ukraine and Poland in the Agricultural Sphere: Problems and Prospects]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 27, no. 3 (2017): 62-70.

“Reiestr mizhrehionalnykh ugod pro torhovelnno-ekonomichne, naukovo-tehnichne i kulturne spivrobitnytstvo” [Register of Interregional Agreements on Trade-economic, Scientific-technical and Cultural Cooperation]. <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/mizhregionalne-ta-transkordonne-spivrobitnistv/reyestr-mizhregionalnih-ugod-pro-torgovelnno-ekonomichne-naukovo-tehnichne-i-kulturne-spivrobitnistvo>

Romanenko, Ye. *Synerhiia prohram transkordonnoho spivrobitnytstva ta stratehii rehionalnoho rozvytku v Ukraini: analitichnyi zvit* [Synergy of Cross-border Cooperation Programs and Regional Development Strategies in Ukraine: Analytical Report]. Chernihiv: Poliskiy fond mizhnarodnykh ta rehionalnykh doslidzhen, 2018.

“Silski terytorii - tsentry ekonomichnoi aktyvnosti yevrorehionalnoho spivrobitnytstva v konteksti ekonomichnoi bezpeky Ukrainy” [Rural Areas are Centers of Economic Activity of Euroregional Cooperation in the Context of Economic Security of Ukraine]. <https://pdatu.edu.ua/images/news/2019/october/21/4/roboty/silskiterytorii.pdf>

“Stratehiia ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Zakarpatskoi oblasti na 2021-2027 rr.: Zakarpatska oblasna rada. 2020” [Strategy of the Economic and Social Development of the Transcarpathian Region for 2021-2027: Transcarpathian Regional Council. 2020]. <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>

Vysochanska, M. Ya. “Ekolooho-ekonomichni osnovy rozvytku aharnoho sektoru u konteksti transkordonnoho spivrobitnytstva” [Ecological and Economic Foundations of the Development of the Agrarian Sector in the Context of Cross-border Cooperation]. *Ah-roekolohichnyi zhurnal*, no. 2 (2021): 46-51.

Zybareva, O. V., Belei, S. I., and Luchyk, S. I. “Vidtvoriuvalnyy potentsial silskykh terytorii Chernivetskoï oblasti v umovakh transkordonnoho spivrobitnytstva: asymetrii rozvytku ta shliakhy yikh podolannia” [Reproductive Potential of Rural Areas of Chernivtsi Region in Conditions of Cross-border Cooperation: Development Asymmetries and Ways to Overcome Them]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, no. 3 (2019): 11-19.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2022 р.